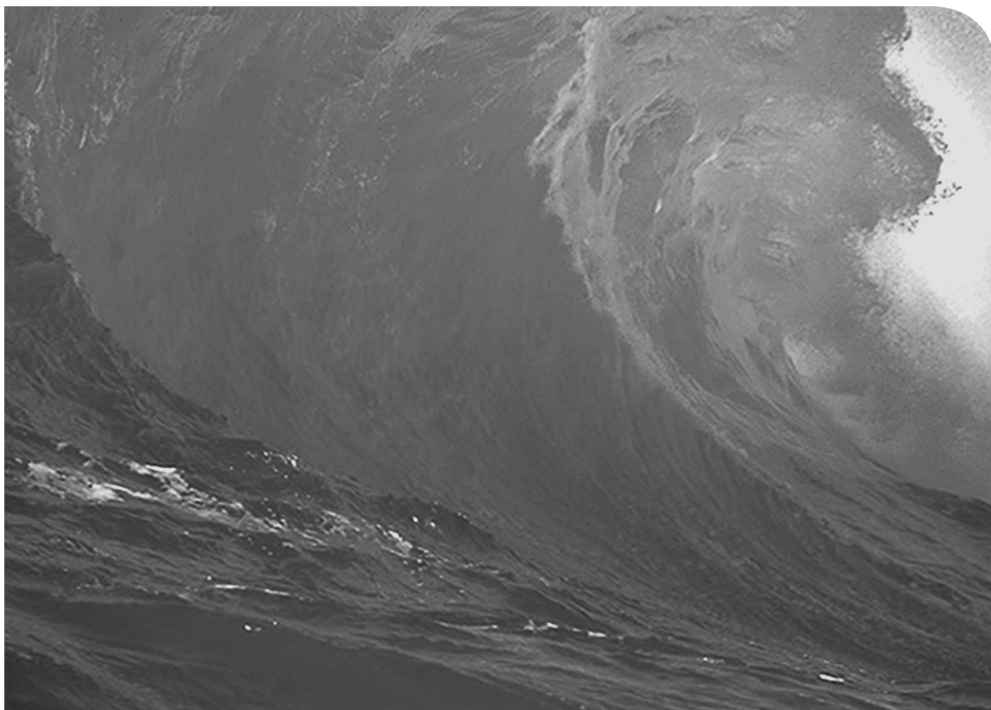

”מעשי ידי טובעים בים...”

פוליטיקה של אסונות טבע במערב ובמזרח

:: אודי מנור

בימים שלאחר קטסטרופת הצונאמי של סוף דצמבר 2004 אפשר היה למצוא בעיתון הימני 'הארץ' (תמרה טראובמן, 31.12.04, עמ' 6א) ובאתר האינטרנט השמאלני wsws (פיטר סיימונדס, 3.1.2005), את אותם דברים בדיוק: היתה התרעה לפחות שעה לפני המכה הראשונה; מי שקיבל את ההתרעה לא ידע למי להעביר אותה; במקומות אליהם הגיעה ההתרעה, לא ידעו מה לעשות. ומה אפשר ללמוד מהידיעה הזו? אסון הצונאמי לא היה "רק" עשרות אלפי הרוגים ומליוני חסרי בית, ולא "רק" מגפות ותשתיות הרוסות שמי יודע כמה זמן יקח לשקמן, אלא עוד מסמר בארון המתים של האפשרות ליצור סדר עולמי חדש, כזה המקדש קודם כל את החיים, לא משנה מה צבע העור וסוג העיניים של מי שחי אותם.

גם הימניים ב'הארץ' וגם השמאלנים באתר העולמי של הסוציאליסטים, כתבו שאסון כזה לא יכול היה להתרחש באוקיינוס השקט: שם פועלת כבר כמה עשרות שנים מערכת התראה משוכללת, מקוננת, מתוחכמת, 7\24. למה? כי בשנת 1964 פגע גל צונאמי בחופי אלסקה וגרם למותם של... 100 בני אדם.

הסנסציה של הסיסמוגרפיה

רעידת האדמה הזו, שהביאה את הצונאמי, התרחשה לאורך 1000 ק"מ, תוך ששני לוחות טקטוניים מתרחקים זה מזה בשעור של כ- 20 מטר (לשם השוואה, הלוחות הטקטוניים שיצרו את גיבור ילדותנו 'השקע-הסורי-אפריקני', מתרחקים זה מזה בכל שנה בשעור של כסנטימטר אחד בלבד). המומחים מדרו בסולם ריכטר המפורסם והסתמו (8.9', כאילו שזה אומר לנו משהו), אבל גם ידעו לתרגם לנתון המטורף הבא: עוצמת הארוע מקבילה

ל-20,000 (עשרים אלף) פצצות אטום כמו זו שהוטלה בזמנו על הירושימה אהובתי. דבריהם הנוקבים של טראובמן ב'הארץ' ושל סיימונדס באתר wsws נבלעו וימשיכו מן הסתם להבלע תחת גלי המלל הסנסציונליסטי המאפיינים את התקשורת המודרנית. תאונה, אסון, פיגוע, ילדה, שני ישראלים בתאילנד, 150,000 הרוגים במזרח הרחוק, מליוני חדש, ראש ממשלה ישן, אחת היא לתקשורת ההמונים. כשמה כן היא, היא צריכה להשביע את המפלצת, מפלצת הסקרנות, המציצנות, הרגשנות. אולי כי החיים המודרניים אפורים, "מנוכרים" כמו שאנחנו כל כך אוהבים להגיד לצורך ושלא לצורך, אולי כי החיים שגרתיים, אולי כי הרי באמת קל יותר להתרגש מכל הסנסציות הללו בהשוואה לריגוש הקטן והאינטימי שעושה לך פרח, תחזוקת אופנוע, שקיעה בינואר, סיפור של ילדה או נגינה בגיטרה. מה גם ש"כווולם" ראו, וסוף סוף יש עם מי לדבר ועל מה. "ראיתם??? חבל על הזמן!!!!". כך או אחרת, לנו, כהומניסטים-סוציאליסטים-אופטימיסטיים (ואפילו אופטימיסטים) אין

עוצמת הארוע מקבילה ל-20,000 (עשרים אלף) פצצות אטום כמו זו שהוטלה בזמנו על הירושימה אהובתי....

לא כל רעידת אדמה מביאה לצונאמי ולא כל גל גדול הוא צונאמי, אבל בשביל להבחין בין דבר לכולרה אין ברירה אלא להצטייד במידה הגונה של בטחון עצמי מדעי, מבוסס על נתונים סבירים, בטחון שבעידן של "ספק פוסט-מודרניסטי" ונהייה אחר "חכמת המזרח" כבר מזמן ויתרו עליו, לפחות ברמת השיח הציבורי (שהרי כן או לא פוסט-מודרניזם, אף אחד לא יוותר על מערכות מדעיות המארגנות ומגינות על חיי מי שמחזיק בספקנות האופנתית).

ואם היתה התרעה - מה היו עושים איתה?

סיימונדס מצטט במאמרו מדען הודי בשם רודראם נאראסימהא שאמר כך: "גם אם היתה לנו התרעה של שעתיים, מה היה עושה הממשל ההודי? מי היה מתקשר למי? מי היה דואג שההתרעה תעבור הלאה?" את תהייתו-ספקותיו מבסס נאראסימהא על כך שלפני כמה שנים, סופת ציקלון הרסה לחלוטין את מדינת אוריססא שבהודו, "למרות שיומיים קודם קיבל עליה הממשל התרעה. ומה נעשה? האם הם יכלו לעשות הפעם בשעתיים את מה שהם לא עשו קודם לכן ביומיים?". דומה שדבריו של אוריססא נכונים גם לשלב הבא, לארגון הסיוע. מצרכי סיוע (מזון, רפואה, תשתיות) בשווי של מיליארדי הדולרים, הנאספים כמיטב מסורת "המערב" (ממשלות, ארגוני צדקה, סלבריטז' ומועדוני כדורגל נרתמים לעניין) עלולים "להתקע", כפועל יוצא של העדר תשתית או סתם של שחיתות מקומית. הבעיות הללו מאפיינות את 'העולם השלישי' כבר כמה עשורים, וע"ע אפריקה.

אז לא רק "המערב" אשם. זה נכון ש"מסביב לאוקיינוס ההודי יש את סומליה, אתיופיה, פקיסטן והודו... ומסביב לאוקיינוס השקט את ארצות הברית, קנדה וניו זילנד", מה שגורם לדעת הד"ר שמואל מרקו (אחד ממרואייניו של טראובמן) ל"פוליטיקה של אסונות הטבע". אך כמו "פוליטיקות" אחרות בדורות האחרונים, ניתן לנסות ולתפוס גם את הפוליטיקה הזו בקרניה ולהקטין את נזקיה אם לא לכלוא אותה לחלוטין.

אז למשוואה הזו יש שני חלקים: מערב רודף בצע ומזרח המקדש את חוסר הודאות הנובע מהטבע. אין טעם לכתוב "קודם כל", למרות שרטורית זה יכול היה להסתדר מצויין. "קודם כל שהמערב יפסיק לנצל את המזרח החלש" או לחליפין "קודם כל שהמזרח יפסיק עם האדישות וחוסר היעילות...". אלו ואלו דברי

ברירה אלא להקשיב. הטרגדיה היא לא הזדמנות לוותר על השכל הישר. "למה לא היתה התרעה?" שואלים טראובמן וסיימונדס, ומוסיפים שאלה נוקבת לא פחות: "ואם היתה, מה היו עושים?"

אז למה לא היתה התרעה?

מערכת התרעה מהסוג שהוקם באוקיינוס השקט לא קיימת באוקיינוס ההודי. מתוך 11 המדינות שנפגעו באסון הצונאמי האחרון, רק שתיים - תאילנד ואינדונזיה - מחוברות למערכת שבכל זאת קיימת. ומה זו 'המערכת'? שורה של גלאים וחיישנים הפזורים באוקיינוס כולו, ומקיימים קשר קבוע עם תחנות מחקר.

כמובן - צריך תקציב להקמת מערכת כזו. חיישן עולה בין 5000 ל-20,000 דולר (בערך

כמו טלויזיית פלאזמה על קיר שלם בפנטהאון), ומערכת שלמה של חיישנים וצגים ומוזמים והתרעות שתכסה באופן רצינולי-מדעי את כל האוקיינוס ההודי, עולה בסך הכל 150 מליון דולה. לא מעט, אבל בכל זאת - הנה שני מקורות מימון אפשריים: האחד - 'מס טובין' על מחזור תנועות ההון בעולם בשעור של מליונית האחוז לצורך העניין. ניתן לנצל את התוגה שתקפה את אירופה לנוכח האסון ולגייס סכום כזה תוך 5 דקות. השני - מיסוי של הרווחים העצומים שעשו תאגידים טרנס-לאומיים על עבודה זולה של מי שנפגעו מהצונאמי במזרח הרחוק. מערכת כזו אמנם לא תפתור את כל הבעיות.

כי הרי באמת קל יותר להתרגש מכל הסנסציות הללו בהשוואה לריגוש הקטן והאינטימי שעושה לך פרח, תחזוקת אופנוע, שקיעה בימנאר, סיפור של ילדה או נגינה בגיטרה. מה גם ש"כווולם" ראו, וסוף סוף יש עם מי לדבר ועל מה. "ראיתם??? חבל על הזמן!!!!!!".

לא כל רעידת אדמה מביאה לצונאמי ולא כל גל גדול הוא צונאמי, אבל בשביל להבחין בין דבר לכולרה אין ברירה אלא להצטייד במידה הגונה של בטחון עצמי מדעי, מבוסס על נתונים סבירים...

מצרכי סיוע (מזון, רפואה, תשתיות) בשווי של מיליארדי הדולרים, הנאספים כמיטב מסורת "המערב" (ממשלות, ארגוני צדקה, סלבריטיז ומועדוני כחרגל נרתמים לענין) עלולים "להתקע", כפועל יוצא של העדר תשתית או סתם של שחיתות מקומית.

אך כמו "פוליטיקות" אחרות בזרות האחרונים, ניתן לנסות ולתפוס גם את הפוליטיקה הזו בקרניה ולהקטין את נזקיה אם לא לכלוא אותה לחלוטין.

דומה, וגם הגיעו למסקנות זהות. במונחים של היסטוריה פוליטית ושל 'פרוייקט הנאורות' גם יחד, הדברים מסתברים בקלות: הרציונליות צריך

אנשים חיים. משימת הבטחת חיי אדם היא פעולה מסובכת הדורשת מאמץ משולב. אך בכל אופן יש הברדל. בעוד ש"המערב" יכול

להקים מערכת התראה תוך שנה בעלות זניחה מבחינתו, נדרש "המזרח" לתהליך ארוך וכואב מאד של שינוי ערכים. ומה הערך המרכזי אותו נדרש "המזרח" לצמצם אם לא לבטל לחלוטין? את האפתיה המסורתית שלו למציאות, אותה "נירוונה". האשלייה הזו קוסמת כל כך לעשרות אלפי "מערביים" שהולכים ללמוד "מהמזרחיים" כיצד לחיות נכון, בלי לחץ, בלי שעון, בלי יומן, בלי שכל ובלי חשבון (ובתנאי שרמת החיים ב"מזרח" נשמרת כך שבאמת אפשר יהיה לחיות, לשגול ולהסניף שם בלי חשבון).

להרתם לשמירה על חיי אדם באשר הם. אין ולא יתכן ליברליזם או סוציאליזם ללא תבונת השכל הישר. זה מובנו של "נטל האדם הלבן", שמאה שנים ויותר אחרי קיפלינג, הוא למעשה "נטל האדם" יהא אשר יהא צבעו. ואז נוכל לדאוג גם לאיכות החיים של אותו אדם.

כל שנותר הוא לבדוק ולעקוב כיצד מתפתחים הדברים: האם הידיעה הבאה בנושא תהיה הבשורה על השלמת מערכת ההתרעה באוקיינוס תוך תחילתן של התארגנויות חברתיות, כלכליות ופוליטיות במגמת הבסת "הפוליטיקה של אסונות הטבע", או ששוב נתחמם לנו לאורה התקשורת של סנסציה כזו או אחרת.

אבל לא רק לבדוק ולעקוב, אלא לקחת חלק בנטל המאבק על השבתה של התבונה, לאו דווקא הטהורה, אבל תבונה אנושית פשוטה למרות זאת, למרכז הזירה האנושית.

בזכות השבתה של התבונה האנושית לזירה באופן פרדוקסלי לכאורה גם כאן על "המערב" לנקוט עמדה. ולכן רוח דבריה של טראובמן כמו דבריו הנוקבים של סיימונדס בדבר האחריות הגדולה יותר יחסית של "המערב", נכונים. מלאכתו של "המערב" היא כפולה: הקמת מערכת התרעה תוך כדי אחיזה אמיצה בערכים המכוננים של המערב המודרני.

גם אם אביא עלי את זעמם של רבים, אין לי ברירה אלא להכניס שורה ארוכה ומלאה סתירות של ערכים דינמיים ויחסיים אלו תחת כנפיו של מושג אחד: רציונליזם; או בעברית: תבונה. לא פלא לכן, שכאשר אנשים שונים כמו טראובמן וסיימונדס נדרשו לאותו ענין תוך שהם מחוייבים לא לסימסאות פוליטיות או פילוסופיות ריקות אלא לשכל ישר, הם כתבו את אותם דברים, ברוח

בזכות השבתה של התבונה האנושית לזירה

זו רשימה שהגיע בתפוצה נאטו לכל בית מישראל, מאתר הספרים 'מיתוס': הנה רשימת המיתוסים למכירה: אסטרטגיית מעוף; הבורסה למתחילים; אגרות חוב למתחילים; אופציות למתחילים; כסף - שיעורים בכסף ועסקים לנערים; מדרך חדש לבורסה; בורסה - פיצוח סודות; לפרוש צעיר, לפרוש עשיר; עשרים ושניים חוקי הברזל של בניית מותג; איך להתעשר; מלינור ברגע - הדרך הנאורה לאושר; אומנות השיווק העצמי - איך להרשים ולהתקדם בחיים; כך תהיה עשיר; אבא עשיר, אבא עני.

אז: אם המיתוס הוא להתעשר, ואם מתכון ההתעשרות המהירה והפרישה בגיל צעיר מנוסח באופן בהיר עד כדי ספר, אז מדוע לטרוח ולשווק ספרים? אדרבא, כדי למנוע אינפלציה בעשירים יש להסתיר את המידע הזה ולא להפיצו חיים אין כסף ברשת!! אלא - אלא אם המטרה היא לא לשנות את המציאות הפרטית (כלומר לתת כלים להתעשרות) אלא למנוע את שיוניה של המציאות הכללית (על ידי טיפוח מיתוס ההתעשרות - כל אחד יכול).

ד"ר אודי מנור הוא חבר ביסוד, מרצה בחוג להסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת חיפה ובמכללת אורנים

✉ manor@tamuz.org.il

קצה הקרחון

מיתוסים למכירה